

УДК 336.075

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/2024-4-5>

Рябоштан Л.Г.
старший викладач кафедри туризму
Національного транспортного університету

Riaboshtan Liudmyla
Senior Teacher at the Department of Tourism
National Transport University

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЗДІЙСНЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

ASSESSMENT OF THE FINANCIAL POSSIBILITIES OF IMPLEMENTING INVESTMENT ACTIVITIES BY ROAD TRANSPORT COMPANIES IN THE CONDITIONS OF TODAY'S CHALLENGES

АНОТАЦІЯ

У статті досліджуються фінансові можливості здійснення інвестиційної діяльності автотранспортних підприємств Київського регіону за 2019–2023 роки в умовах сучасних економічних викликів, із використанням інструментів інвестиційного контролінгу. Особлива увага приділена вивченню джерел фінансування інвестиційної діяльності, серед яких розглянуто власні та позикові кошти. Оцінка фінансових можливостей підприємств включала аналіз таких показників, як чистий прибуток, нерозподілений прибуток та рівень використання позикових коштів. Одним із важливих аспектів дослідження є аналіз фінансової стійкості та ліквідності підприємств, що демонструє їх здатність виконувати короткострокові зобов'язання. Отримані результати дозволяють зробити висновок, що фінансові можливості автотранспортних підприємств для здійснення інвестиційної діяльності є обмеженими через низький рівень власних ресурсів та низьку активність у залученні позикових коштів. Підприємствам необхідно збільшувати внутрішні резерви та розглядати нові інструменти фінансування, зокрема венчурний капітал та державні програми підтримки.

Ключові слова: інвестиційний контролінг, інвестиційна діяльність, автотранспортні підприємства, фінансовий результат, фінансові можливості, власний капітал, позиковий капітал.

ANNOTATION

The article examines the financial possibilities of carrying out investment activities of motor transport enterprises of the Kyiv region for the period of 2019–2023. Special attention is paid to the study of sources of financing investment activities, among which own and loan funds are considered, as well as their impact on the ability of enterprises to implement investment activities. The assessment of the financial capabilities of enterprises included the analysis of such indicators as net profit, retained earnings and the level of indebtedness. It was established that most of the investigated enterprises did not have a sufficient level of own sources for financing investments. In particular, more than a third of enterprises accumulated losses or had an insignificant level of retained earnings at the end of 2023, which limited their ability to independently finance development. Regarding loan funds, the results of the study showed a low level of involvement of additional financing by motor vehicle enterprises. This creates additional restrictions for attracting loan resources and restrains investment activity in the industry. One of the important aspects of the research is the analysis of financial stability and liquidity of enterprises, which demonstrates their ability to fulfill short-term obligations. Analysis of the dynamics of the current liquidity ratio showed that 58% of enterprises had enough current assets to repay current liabilities, while 17% of companies had stable liquidity problems. This is an indicator of the low readiness of enterprises to

use short-term loans to support investment activities. The obtained results allow us to conclude that the financial capabilities of motor transport enterprises for carrying out investment activities are limited due to the low level of own resources and low activity in attracting loan funds. To improve investment activity, enterprises need to increase internal reserves and consider new financing tools, including venture capital and government support programs.

Keywords: investment controlling, investment activity, motor vehicle enterprises, financial result, financial opportunities, own capital, loan capital.

Постановка проблеми. Інвестиційна діяльність є ключовим елементом забезпечення сталого розвитку підприємств. Вона спрямована на збільшення вартості активів, розширення виробничих можливостей та підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Проте успіх інвестиційної діяльності залежить не лише від стратегічного планування, але й від наявності відповідних фінансових ресурсів. Однією з найважливіших систем управління, яка забезпечує контроль за інвестиційними процесами та їх фінансовими аспектами, є інвестиційний контролінг.

Інвестиційний контролінг забезпечує комплексний підхід до управління інвестиціями, інтегруючи процеси планування, контролю та аналізу ефективності інвестиційної діяльності. Важливою складовою цієї системи є оцінка фінансових можливостей підприємства, що дозволяє визначити оптимальні джерела фінансування та забезпечити ефективне використання капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах економічної нестабільності, що впливає на всі сектори економіки, питання інвестиційної діяльності набувають особливої актуальності. Багато дослідників розглядають проблематику залучення та ефективного використання фінансових ресурсів для інвестиційної діяльності підприємств, зокрема в контексті інвестиційного контролінгу.

Значну увагу дослідженню інвестиційної діяльності та управлінню інвестиційними проце-

сами приділяли такі науковці, як Бланк І., Гуляєва Н., Вавдійчик І., які аналізували економічні механізми залучення інвестицій, особливо в умовах підвищеного ризику і економічних криз [1]. Заволока Ю., Івко А. та Сідненко М. зосередили свої дослідження на проблемах фінансової стійкості підприємств в умовах воєнного стану в Україні [2]. Дослідження Степаненко С., Городецької Т., Руденко С., Лози С. присвячено аналізу специфіки інвестиційної діяльності у транспортній сфері [3; 4].

Проте питанню оцінювання фінансових можливостей здійснення інвестиційної діяльності для автотранспортних підприємств приділено не достатньо уваги.

Постановка завдання. Метою даної публікації є дослідження та оцінка фінансових можливостей автотранспортних підприємств для здійснення інвестиційної діяльності в умовах сучасних економічних та політичних викликів, з акцентом на роль інвестиційного контролінгу у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективна інвестиційна діяльність є запорукою зростання та розвитку підприємств, а її успіх значною мірою залежить від наявності стабільних джерел фінансування. Фінансування інвестицій є одним із ключових викликів для підприємств будь-якої галузі, особливо в умовах економічної нестабільності. Наявність джерел фінансування не лише забезпечує можливість реалізації інвестиційної діяльності, але й впливає на фінансову стійкість та конкурентоспроможність компанії.

Фінансові можливості підприємства для інвестиційної діяльності можна оцінити за допомогою ряду показників, таких як наявність власних джерел фінансування, економічна рентабельність, рівень ліквідності, структура капіталу та можливість залучення зовнішніх ресурсів. В інвестиційному контролінгу особливу увагу приділяють системі показників, які дозволяють об'єктивно оцінювати поточний фінансовий стан підприємства та його здатність залучати кошти для здійснення інвестиції [5; 6].

Аналіз можливостей фінансування інвестиційної діяльності автотранспортних підприємств проведено за даними фінансової звітності провідних операторів ринку автомобільних перевезень та складської логістики. До сукупності відібрано 24 середніх підприємства Київського регіону, основним видом діяльності яких є вантажні перевезення та логістичні послуги.

Про перспективи здійснення інвестицій, в першу чергу, свідчить наявність джерел фінансування як власних, так і позикових

Аналіз власних джерел фінансування інвестиційної діяльності визначив, що протягом досліджуваного періоду переважна кількість підприємств за результатами господарської діяльності протягом 2019–2023 років отримували позитивний чистий фінансовий результат (рис. 1).

При цьому позитивний фінансовий результат протягом усього досліджуваного періоду отримували 4 підприємства, що складає 17% досліджуваної сукупності (рис. 2). З них стабільну позитивну динаміку в зростанні прибутку мали лише 5 підприємств (21%), постійне зниження фінансових результатів діяльності декларували 2 підприємства (8%).

5 підприємств (22%) протягом досліджуваного періоду декларували збитки, а 8 підприємств (35%) отримували як прибутки так і збитки. Отже більше половини підприємств не мали змоги накопичувати нерозподілений прибуток, що є одним з основних власних джерел фінансування інвестиційної діяльності. Підтвердженням цього є розподіл зазначеної сукупності підприємств за нерозподіленим прибутком на кінець 2023 року (рис. 3).

Більше третини автотранспортних підприємств у структурі власного капіталу накопичують збитки, ще майже третина мають незначний розмір нерозподіленого прибутку, менше 10 000 тис. грн. І лише 9 підприємств накопичили для власного розвитку значні суми нерозподіленого прибутку.

Що стосується позикових джерел фінансування, в ході дослідження встановлено пасивне

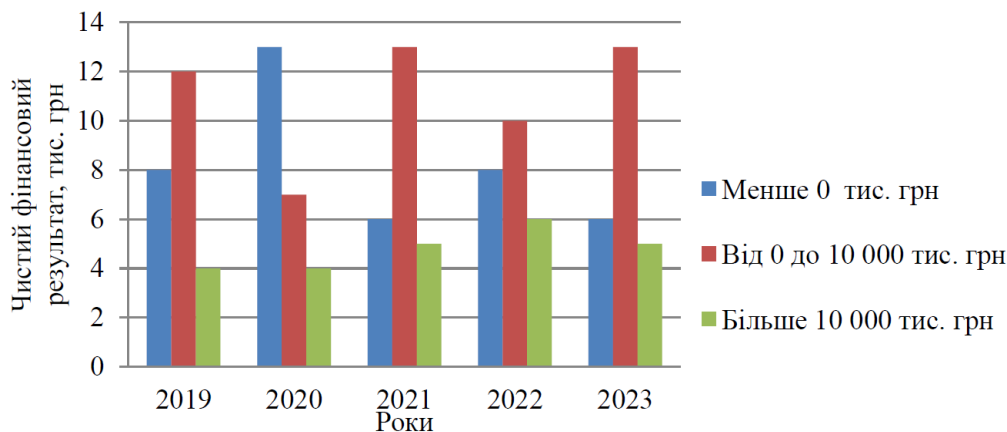

Рис. 1. Розподіл автотранспортних підприємств за чистим фінансовим результатом за 2019–2023 роки

Джерело: [7]

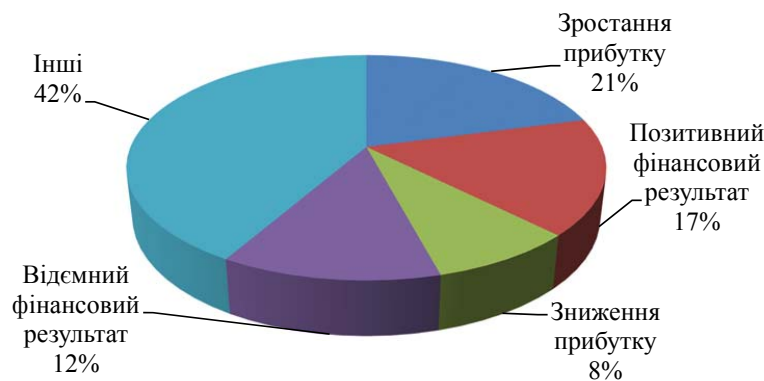

Рис. 2. Розподіл автотранспортних підприємств за динамікою чистого фінансового результату протягом 2019–2023 років

Джерело: [7]

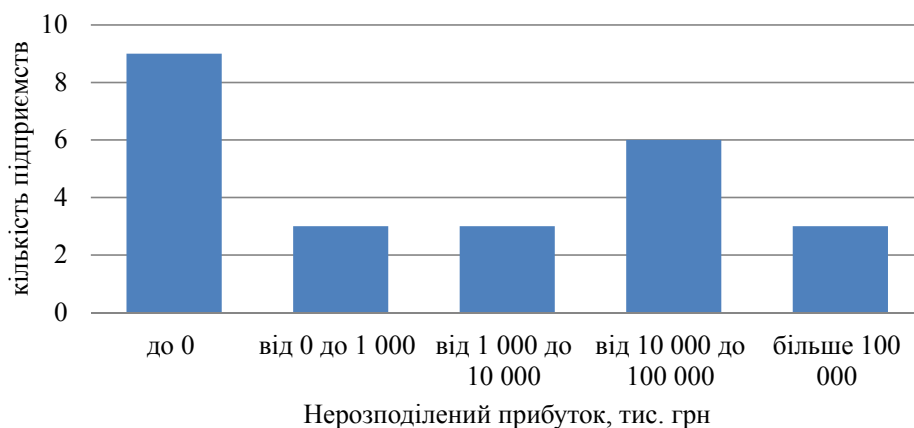

Рис. 3. Розподіл автотранспортних підприємств за нерозподіленим прибутком на кінець 2023 року

Джерело: [7]

залучення автотранспортними підприємствами додаткових джерел фінансування, у тому числі для інвестиційних потреб (додаток). Так, позиковими коштами користувалася лише третина підприємств з досліджуваної сукупності (рис. 4). При цьому лише 5 підприємств (25%) користувалися кредитними коштами на постійній основі, 6 підприємств (21%) залучали кредити у деяких періодах, 13 підприємств (54%) не користувалися взагалі кредитними коштами протягом досліджуваного періоду.

Низькою активністю в залученні позикових джерел фінансування пояснюється невисоке значення середнього коефіцієнта концентрації позикового капіталу (рис. 5). Найвище його значення було у 2019 та 2020 роках по сукупності автотранспортних підприємств, що користувалися кредитними коштами, у розмірі лише 15–16 копійок на кожен гривню загальної суми активів підприємств. Спостерігається поступове зниження даного показника. Протягом інших років по даній сукупності його значення становило – 13 копійок на кожен гривню активів., що пояснюється економічною та політичною

нестабільністю в державі. Якщо розглядати загальну сукупність автотранспортних підприємств, то концентрація позикового капіталу була сталою, проте вкрай низькою.

Оптимальною часткою позикового капіталу вважається 40%. Враховуючи значні політичні та економічні ризики в Україні, для вітчизняних підприємств ця частка має бути ще нижчою. Високий рівень концентрації позикового капіталу свідчить про обмежені можливості для нових запозичень, що може негативно вплинути на інвестиційні можливості у майбутньому.

На можливості залучення позикових джерел фінансування інвестиційної діяльності впливає розмір ставок за кредитами. Для оцінки можливості сплати процентів за кредитами використовується показник економічної рентабельності активів. Якщо значення даного показника перевищує ставки за кредитами, це свідчить про його здатність сплачувати проценти за позиковими коштами, що може стимулювати активізацію інвестиційної діяльності.

Як свідчать дані рисунку 6, протягом 2020–2023 років економічна рентабельність

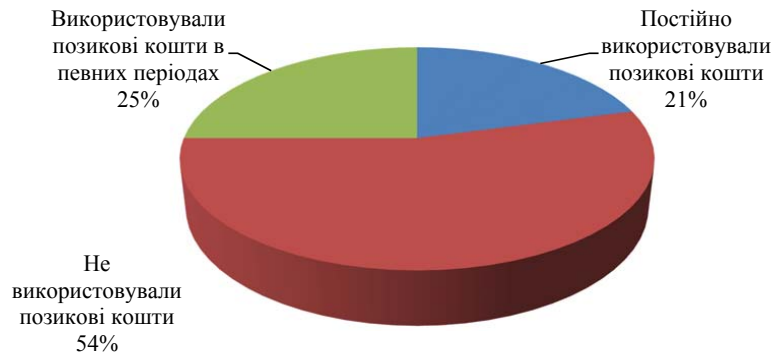

Рис. 4. Розподіл автотранспортних підприємств за використанням позикових джерел фінансування протягом 2019–2023 років

Джерело: [7]

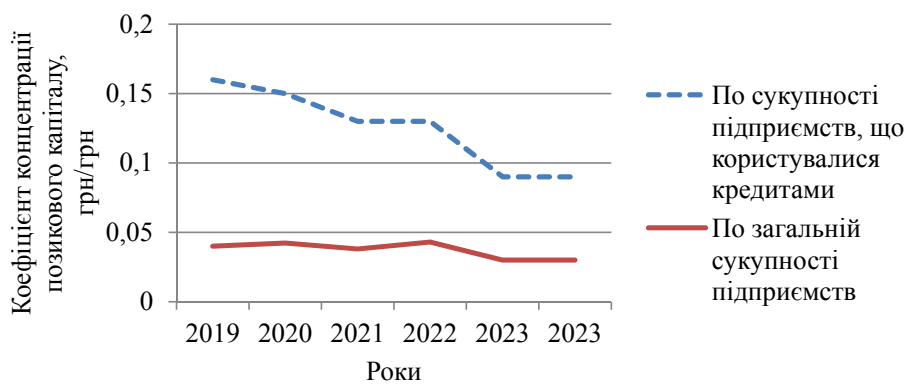

Рис. 5. Динаміка середнього значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу по автотранспортним підприємствам протягом 2019–2023 років

Джерело: [7]

активів по загальній сукупності вантажних автотранспортних підприємств коливалася в межах 5–7%. При цьому за даними Національного банку України середня ставка за кредитами становила 12–17% [8], тобто вдвічі вища за економічну рентабельність активів, що свідчить про відсутність можливостей для підприємств сплачувати за користування позиковими коштами.

Ще одним важливим показником оцінки можливостей залучення короткострокових позикових джерел фінансування є коефіцієнт поточної ліквідності (рис. 7). Інвестиційна діяльність може підтримуватися і збільшуватися за рахунок короткострокових кредитів лише за умови, що коефіцієнт поточної ліквідності дорівнює або перевищує нормативне значення. У протилежному випадку додатковим джерелом їх повного відшкодування стають необоротні активи, а це вже є передумовою фінансової кризи на підприємстві.

По досліджуваній сукупності підприємств протягом 2019–2023 років спостерігалася зниження середнього значення коефіцієнта поточної ліквідності.

При цьому найнижче його значення припало на 2021 рік (1,28), а найвище на 2020 рік (1,84). Загалом середнє значення коефіцієнта перевищувало 1, отже оборотних активів підприємств було достатньо для погашення поточних зобов'язань.

Аналіз динаміки даного показника по підприємствам (рис. 8) засвідчив, що 58% підприємств протягом усіх останніх років мала достатньо оборотних активів, ще 25% мали таку можливість періодично, і лише 17% стабільно не могли покрити свої поточні зобов'язання виключно оборотними коштами.

Отже, оцінювання перспектив інвестиційної діяльності засвідчила недостатній рівень власних джерел фінансування інвестицій, а також низькі можливості для залучення зовнішніх джерел.

Для активізації інвестиційної діяльності підприємствам необхідно збільшувати внутрішні резерви, оптимізувати структуру капіталу та розглядати нові інструменти фінансування.

Висновки з проведеного дослідження. Фінансові можливості для інвестиційної діяльності є важливим елементом управління

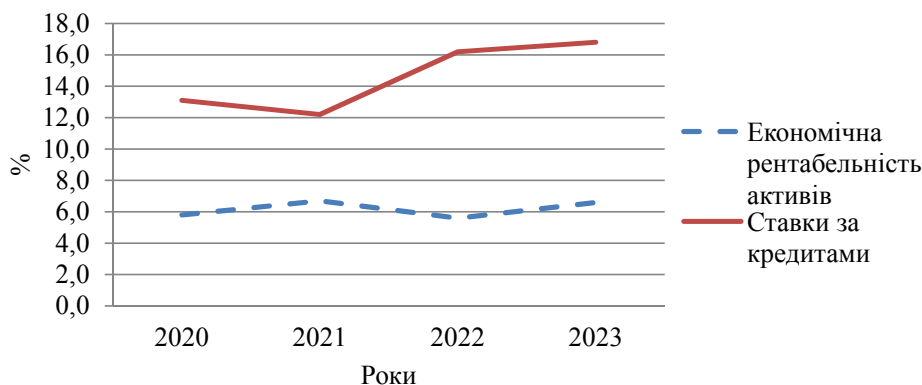

Рис. 6. Динаміка середнього значення економічної рентабельності активів по автотранспортним підприємствам протягом 2019–2023 років

Джерело: [7]

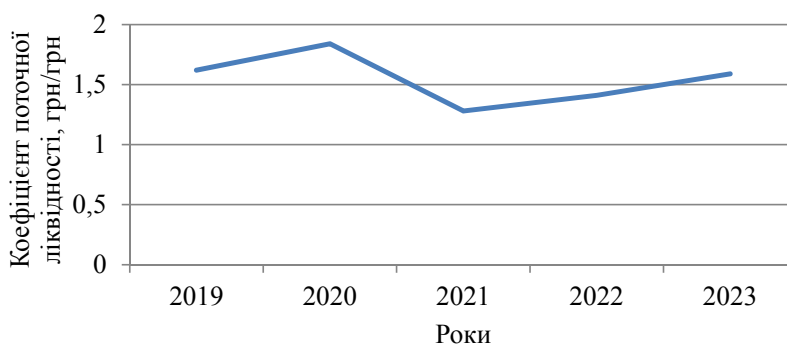

Рис. 7. Динаміка середнього значення коефіцієнта поточної ліквідності по автотранспортним підприємствам протягом 2019–2023 років

Джерело: [7]

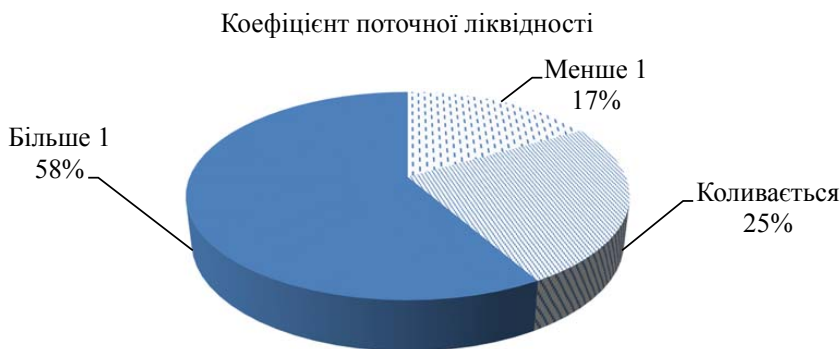

Рис. 8. Структура досліджуваної сукупності автотранспортних підприємств за рівнем коефіцієнту поточної ліквідності

Джерело: [7]

підприємством. Інвестиційний контролінг дозволяє систематично оцінювати та контролювати фінансові ресурси, необхідні для реалізації інвестиційної діяльності. Важливими факторами для успішної інвестиційної діяльності є правильне поєднання власних і позикових джерел фінансування, збалансованість структури капіталу, а також ефективне управління ліквідністю та фінансовою стійкістю.

Проведене дослідження фінансових можливостей автотранспортних підприємств для здійснення інвестиційної діяльності показало, що вони є суттєво обмеженими через низький рівень власних ресурсів і недостатню активність у залученні позикових коштів. Лише невелика частина підприємств демонструє стабільну прибутковість і накопичує достатній нерозподілений прибуток для самостійного фінансування інвестицій.

Результати досліджень можуть бути використанні для розробки інструментарію інвестиційного контролінгу, що дозволить підприємствам ефективніше управляти фінансовими ресурсами, підвищувати свою конкурентоспроможність та забезпечити стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент : підручник : у 3 ч. / І. О. Бланк, Н. М. Гуляева, І. М. Вавдійчик. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 284 с.
2. Заволока Ю., Івко А., Сідненко М. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/23066814.2024.4>
3. Степаненко С., Городецька Т., Руденко С. Інвестиційна складова розвитку транспортної системи України. *Економічний простір*. 2024. № 184) С. 123–128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-21>
4. Лоца С. Інвестування транспортної галузі – як основа відновлення економіки країни. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 1. С. 200–211. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-28>
5. Ігнатюк В., Малахова Ю., Сукманюк В. Сучасні джерела фінансування інвестиційних потреб підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 2 (19). DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-2-17>
6. Чобіток В., Мацишин М. Формування джерел фінансування розвитку підприємницької діяльності в Україні. *Development Service Industry Management*. 2024. № 3. С. 24–34. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(4\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(4))
7. Фінансова звітність підприємств. URL: <https://clarity-project.info/>
8. Процентні ставки за кредитами та депозитами. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xlsx

REFERENCES:

1. Blank I. O., Hulciaeva N. M., Vavdiichyk I. M. (2023). *Investytsiinyi menedzhment* [Investment management]: pidruchnyk: u 3 ch. / I. O. Blank, N. M. Hulciaeva, I. M. Vavdiichyk. Kyiv: Derzh. torh.-ekon. un-t. 284 s.
2. Zavaloka Yu., Ivko A., Sidnenko M. (2024). *Finanova stiikist sub'ektiv hospodariuvannia v umovakh voiennoho stanu* [Financial stability of economic entities in the conditions of martial law]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, No. 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/23066814.2024.4>
3. Stepanenko S., Horodetska T., Rudenko S. (2023). *Investytsiina skladova rozvytku transportnoi systemy Ukrainy*. [Investment component of the development of the transport system of Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir*, (184), 123–128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-21>
4. Loza S. (2023). *Investuvannia transportnoi haluzi – yak osnova vidnovlennia ekonomiky krainy*. [Investing in the transport industry is the basis for the recovery of the country's economy]. *Modeling the development of the economic systems*, (1), 200–211. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-28>
5. Chobitok V., Matsyshyn M. (2024). *Formuvannia dzherel finansuvannia rozvytku pidpriemnyts'koi diial'nosti v Ukraini*. [Formation of sources of financing for the development of entrepreneurial activity in Ukraine]. *Development Service Industry Management*, (3), 24–34. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(4\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(4))
6. Ihnatyuk V., Malakhova Yu., Sukmanyuk V. (2020). *Suchasni dzherela finansuvannia investytsiinykh potreb pidpriemstva*. [Modern sources of financing the investment needs of the enterprise]. *Priazovskyi ekonomichnyi visnyk*, No. 2 (19). DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-2-17>
7. *Finanova zvitnist' pidpriemstv*. [Financial reporting of enterprises] Clarity Project. URL: <https://clarity-project.info/>
8. *Protsentni stavy za kredytamy ta depozytamy*. [Interest rates on loans and deposits]. *Natsional'nyi bank Ukrainy*. URL: https://bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xlsx